

D o p i s i.

1. U Korčuli, dne 21 studenoga 1884.¹ — Veleučeni gospodine uredniče! U *Bročancu* pô sata daleko od Grâca (u Hercegovini poviše *Stona*) k sjeveru je mjesto *Zucrkovnica*. Narod priča, da je tu bila crkva, ali dan danas to se jedva jedvice razaznaje. Ovdje je groblje, al' je zarašteno u goruštini. Tu sam izbrojio do petnaest odebljih ploča, al' na njima nijesam vidio zabilježena ni običnog simbola spasenja. — Daleko od Grâca dva sata hoda (k iztoku) kod *Prapratinice* je groblje zvano na *Lisjima*. Tu sam izbrojio do trideset i šest grobovâ, pa sam jih pobilježio s juga prama sjeveru, a ovdje ću samo napomenuti spomenjke na kojijem je kakav biljeg. — 1. Ploča. Udubljena je u zemlju. Na njoj je vijenac. 2. Ploča. Na njoj je lûk, pa vijugasta crta poput konopa ili uze, zatim dolazi mač, al' ga je lišaj pokvario. 3. Velika ploča. Na njoj je ogromni štit, a za štitom mač. 4. Ploča. Na njoj je polumjesec otvorom niz doli, a ostali se biljezi nerazaznaju, jer je vrijeme pokvarilo ploču. 5. Ogromni stećak. Svršuje se u trostran ležeći bridnjak sa osnovicama nagnutiem unutra. Uokolo je stećak urešen, t. j. porubljen granom vijugastom, a naokolo je stećak izradjen *arkitektonički*, biva na stražnjemu licu je po pet stupova skopčanijeh na lûk ponješto spljošten (u plohorezbi). Svaki je stup na troje izbrazdan (kaneliran), a razdielak po sriedi je crtama urešen. Na glavi je skopčan cigli jedan stup, poviše njega su za ures grane, a tako je isto i na nogama spomenika. Stećak je prevaljen, te se nemože vidjeti, što mu je na donjoj strani.² 6. Ogromna ploča. Na njoj je križ. 7. Ploča. Na njoj je križ jednak prvomu, al' je po nješto manji. 8. Ploča. Na njoj je ruka okrenuta put juga, polumjesec otvorom put iztoka, a na sriedi križ. 9. Ogromni stećak. Ravan je u vrhu, a naokolo je obrubljen granama. S donjega mu je lica do pet skopčanieh stupova u plohorezbi (po prilici kao pod br. 5, al' lûk nije tako spljošten), a s gornjega je lica ista arhitektonička rezbarija. Na nogama spomenika (put iztoka) nema znakova, a na glavi su sljedeći: štit, a za štitom mač. Kod štita je s desne strane *štop*, a s lieve (sa strane) za štitom je barjak. U štitu je polumjesec. 10. Ploča zarubljena. Sad je razbijena. 11. Isto. 12. Ploča zarubljena. Na njoj je štit, a za njim mač. Uz ovu je ploču ogromni križ, al' je sada prebijen u vrhu. Na sred križa je vienac, s lieve je strane križ, a s desne ruža. 13. Ploča zarubljena. Na gornjoj su joj poli sa strane dvije ruže, a u sriedi križ. U dno ploče je kupa, a oko nje dvije ruže, ali bez simetrije. 14. Ploča. Na njoj je štit, a za njim mač. Ova je ploča sada prebijena. 15. Ploča. Uvrh ploče je ogromna ruža. 16. Stećak. Na ujemu je ogromni štit. Stećak je sada prevaljen s gornjom stranom. 17. Stećak ravan u vrhu. Sada je prevaljen s donjim licem. U vrhu je narešen granama, a s gornje strane ima sljedeće biljege: s desne je ruke štit veoma dobro naznačen, a za štitom je mač. Štit je razdjeljen popriečno naljestvanim

¹ V. Viestnik 1884, str. 121.

² Uzporedi donekle Mitth. der Anthropol. Gesell. in Wien III. u. IV. Heft. 1883, str. 171—172, slika 38, 40 i 43.

pâsom od lieve put desne. U gornjoj je česti štita polumjesec otvorom uzgori, a u donjoj je ruža. S lieve je ruke spomenika okvir, te je razdjeljen vodoravno prugom. U višoj (gornjoj) česti žena vodi konja put desne, da ga preda junaku, koji je obučen u kratkoj dolami, a odjeljen je okomitom crtom od žene. Na glavi je junaku kao kalpak poput klobuka. U donjoj je česti poredano više životinjâ: dvije ovanje, kao ovee, dva magarca, a prama njima ide vaska (?). S istočne strane spomenika nema nikakvih znakova, a sa zapadne je strane ornamentisani križ. S južne je strane spomenik naslonjen, te se nemogu vidjeti biljezi.

U *Hutovu* je pet ili šest stećakâ, al' jih nijesam ovoga puta iz, itao, jer je odalje s *Lisja*, a ja sam želio još za rana stignuti u *Gornje Rusno*, gdje je velika slovinska nekropola s nadpisima Vaš štovatelj

Vid Vuletić-Vukasović.

2. U Varaždinu 20 prosinca 1884. — Veleučeni gospodine! Biti će tome dvie godine, kada mi je g. dr. O. Kiš u Varaždinu predao staru hrvatsku listinu iz Medjumurja, da mu ju pročitam. Neko po podne stao sam prepisivati listinu, koja bijaše pisana na koži. Otišavši na šetnju nijesam listinu spravio, kako bi bio morao, a služavka, našavši na stolu medju odrescima papira i staru zamrljanu kožu, haci sve u smetnjak. Tako mi s neopreznosti propade listina, kojoj nijesam nego početak prepisao, a za cijelo, da neće biti najtačniji ni taj prepis, jer ga nijesam mogao drugi put spraviti s originalom. Pošto listina potiče iz negda hrvatskog Medjumurja, neće biti neuputno, ako priobćim ovdje prepisani odlomak.

„Jaz Petter diak Purgarich, Landrichtar megy murom y megy Draoum, y oztali prizescnici ztola praudennoga, Gozpodina nasega Miloztiunoga *Miklouusa Zrinskoga*, wekouechnoga Gozpodina od Zrinia, na to obrani y odlucheni: na znanye daemo wzem y wzake doztoynoziertim, pred keh licze gly obraz doyde ou nas ottuoreni lizt: da kem zakonom doydose pred naz wprauden ztoll pri zuettom Martine, kada bi ze pizalo od kristuseuoga poroda 1608 lett z . . . februarriusa, pochtuuani musie Iuan y Andras Petra Ambrecsicsa, zinoue Galouics Stepskom (?) nawkiip, y poche ze praudati Iuan Andras za zuoie prauie dedinzke, babinzke y matterinzke winograde, kotteri zo wmate prekopyeze (?) Gormasye (?) Stephana Gersicsia. Zato Iuan y Andras gda bi bili Testamentum y tremy zuedoky naukiip prauden ztoll, da bi dolni porus (?) nikakuoga iztinnoga zuedochtua nemate“ —

Ova je listina zanimiva kano pravni dokumenat, potekao iz Medjumurja, imanja knezova Zrinskih, koji su izdavali skoro sve spise na jeziku hrvatskom; ali je ona zanimiva i sa strane jezika, jer je kajkavskih listina razinjerno malo sačuvano.

Ivan Milčetić.

Razne viesti.

Sbirka starih nadpisa u arkeol. odjelu zem. muzeja. — Pod ovim naslovom mi smo u br. 3 *Viestnika* 1882 str. 92 i koju gorku rekli o žalostnom ondašnjem stanju ove sbirke. Od onda stvar se sasvim promjenila. Presv. predstojnik nastavnoga odjela kod vis. vlade osvjedočivši

se o onom stanju iste sbirke, na predlog muz. uprave odredi namah, da se i tomu zlu jednom stane na kraj. Bje dakle u prizemnom katu za tu sbirku priredjena pristojna i prostrana dvorana, u kojoj već sada stoje namješćene ploče sa nadpisi grčkimi i latinskimi, te basirilievi i pečene ploče sa pećati. Tko se takovimi starinama zanima i želi jih viditi, treba da se na muz. podvornika obrati.

Odkriće novaca iz XIII stoljeća u Trebnju kod Mirne na Kranjskom. — Donili smo u prošlom broju *Viestnika* (1884 str. 123) o tom skrovištu dopis vriednoga našega povjerenika g. Fr. Jarca, župnika u Mirni, a sad dodajemo nekoliko rieči, da one viesti popunimo i izpravimo. Cielovito odkriće nije se na kupu sačuvalo, ili bar još celo opisalo. Kod g. Jarca od 500 otkritih ima sada samo 271 komada. U tih zastupani su oglejski patriarke: *Bertoldus de Marano* (1218—1251) sa 3 kom. dvoje vrsti, *Gregorius de Montelongo* (1251—1273) sa 43 kom. od 4 vrsti, *Raimundus della Torre* (1273—1299) sa 102 kom. od 4 vrsti, *Petrus* (1299—1301) sa 74 kom. od jedne vrsti, *Ottobonus* (1302—1315) sa 1 kom. — biskupi tršćanski: *Volricus* (1234—1254) sa 5 kom., *Sede vacante* (1234) sa 1 kom., *Arlonus* (1254—1282) sa 34 k. od 6 vrsti — te napokon duždevi mletački: *Jacobus Teupolo* (1229—1249) sa 2 kom., *Johannes Dandolo* (1280—1289) sa 1 kom., *Albertus comes Goriciae* (1258—1304) sa 1 kom., *Stefan Urosius* (Serbiae) *rex* (1240 do 1272) sa 3 kom. i *Philippus IV rex Franciae* (Turonus civis — 1285 do 1314) sa 1 kom. — U onom dopisu podkrala se pogrieška, što se je k *Stefan Urosius* krivo pridalo *S. M. Veneti*. Svi ovi novci kovani su medju god. 1218 i 1315, tako da ovo skrovište polazilo bi iz početka XIV stoljeća.

Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und Hist.-Denkmale. — Mi smo se samo jednoč sjetili ovog velevažnog izdavanja carske kr. arkeol. komisije u Beču (*Viestnik* 1882, str. 92); no pošto danomice i za nas sve važnije postaje, treba da ga i čestije uvažimo. Dakako pobilježiti ćemo samo, i to u kratko. one predmete, koji se jedino nas tiču.

VIII. Bd. IV. Heft. 1882 s. CXLII br. 100. — Govor je o franciskanskom manastiru u Badiji na Korčuli kao s umjetnoga gledišta o izvornom i veoma važnom spomeniku italijanske gotike; te se prilaže slika jednog djela te sgrade. Kašnje bje zaključeno, da se ministru za nastavu preporučiti njegov popravak točno po starom štilu (IX. Bd. s. XIX).

IX. Bd. I. H. 1883. s. VIII. — Navodi se izvješće o odborovu radu tečajem g. 1882. Tu se veli o Osorskoj sbirki g. Bolmarčića, o skrovištu starih novaca otkritu na Krku (*Klodić*), o nadpisu rimskom nadjenu u Rabu, o prilagodjenju stare crkve sv. Dona'a za gradski muzej u Zadru, o stanju muzealne sgrade u Spljetu (*Hauser*), o odkriću predmeta iz bronzene dobe kod Krehin-Gradca u Hercegovini (*Viestnik* 1884, str. 5) i grčkih i rimskih novaca u istoj pokrajini (Zubac), o popravljanju crkve Dominikanske u Zadru i stolne u Šibeniku (*Hauser*), o sačuvanju starih grobova u dominikanskoj crkvi u Dubrovniku (*Jelčić*) i kule u franciskanskom manastiru u Spljetu (*Hauser*), o nekome grbu iz 17 stoljeća u Šipanju

i nekijh spomenicih u Spici (*Jelčić*), i o krasnom sarkofagu sa mnogimi basirilifi sve naokolo, otkritu kod Dolnje Zgošće nedaleko od Doboja na riei Bosni. O ovom sarkofagu razlaže se na dugo u sljedećem svezku s. LXXVIII, br. 51, i prilaze se slika. Kaže se, da polazi iz dobe prve križarske vojne; ali se veli i to, da ga predaja dopisuje krivo nekome franczkomu ili napuljskomu vazalu Roberta ugar.-hrv. kralja, s toga samo, što je na njem i krin uobrazen. Valjda uprav s toga dobro nam poznati Dr. Hoermes pripisuje ovaj spomenik uplivu talijanske naselbine, dočim je sasvim jasan upliv slavensko-iztočni. Do njega stoji četverouglasti stup, ureden istimi ukrasi i cirilskim ali mal ne sasvim izlzanim nadpisom.

IX. Bd. II. H. 1883. s. 59. — Nalazi se razprava od Vendelina Boehem pod naslovom „*Die Sammlung alter Geschütze im k. k. Artillerie-Arsenale zu Wien*“. Na str. 61 veli pisac, da se iz starije dobe nalaze dva topa jedan u Mostaru nazvan *der Hahn*, a drugi u Livnu; te primjećuje: *es steht zu hoffen, dass das Reichskriegs-Ministerium, welches der Geschütz-Sammlung bisher seinen kräftigen Schutz angedeihen liess, eine geeignete Gelegenheit benützen wird, dieselbe mit den erwähnten kostbaren Stüchen zu bereichern*“. Tako ti Njemac; a tako se i najlasnije muzeji stvaraju! A nebi pravednije bilo, da se te dragocienosti kao što i sve druge ondje našaste sačuvaju zemlji i izruče sarajevskomu muzeju? U nastavku ove razprave (IX. Bd. III. H. s. 89) opisuje se jedna šiba (*Schlange*) u renaissancu viešto ukrasena. Izvanredno je duga (449 cm.). Doli u rilifu izradjena je slika sv. Blaža dubrovačkog zaštitnika, do koje S. B (*Sanctus Blasius*), a po dužini:

HAE·NOVA·RHAGVSAE·FINXIT·BAPTISTA·TVENDAE
NVBIBVS·ERVMPVNT·QVALIA·TELA·CAVIS.

A·S·M·D·V· (1505).

Ova je šiba poslana u Beč iz Dubrovnika oko god. 1814 sa još jednom mnogo većom, koja je kašnje raztopljena. Tako se naše svetinje od tih tobož apostola prosviete i uništaju. Na ovoj bjaše nadpis:

OPVS·BAPTISTAE·ARBENSIS

O ovom glasovitom ljevaču, Ivanu Krstitelju iz Raba, koj je ljevao svoje topove, zvone i t. d. u Dubrovniku, govori dalje vrli naš zemljak Jos. Jelčić u svom djelu „*Di Ragusa e de' monumenti che sono in essa*“ (*Ragusa 1883, p. 82*), odakle g. Boehem prepisuje (X. Bd. II. H. s. 36).

Nadalje na str. 92 opisuje se top sliven u Beču od Urbana Weisa po naručbi hrvatskog bana Franja Bačania, na kom su sljedeća dva nadpisa:

FRANCO·BATHYANI

MIT·GOTES·HILF

HATH·MICH

VRBAN·WEIS·HAT

GIESSEN·LASSEN

MICH·GOSEN·IM

1550

1550 IAR

IX. Bd. IV. H. 1883, s. CLXI spominje se izvješće čuvara Smirića iz Zadra o tragovih okrugle crkve ondje otkritih sa sarkofagom u što su se gradske zidine rušile, te u X. Bd. II. H. s. XCVIII dodaju se obširnije vesti i slika te crkve; i ono čuvara u Spljetu Alačevića o otkriću akta arkiva kliškog (g. 1663—1806), po njem uredjenih i spremljenih kod ondješnjega suda, i o kojih se mislilo, da su već davno propala.

X. Bd. II. H. 1884, na s. 41 tiskan je govor predsjednika centralnoga odbora u gornjoj kući (*V. Viestnik 1884, str. 127*), u kom se navadja, što se radi u Dalmaciji na korist starih spomenika i arheolozičke znanosti. Na str. XCV opisuju se mozaik otkrit u Baški na Krku (*V. Viestnik 1884, str. 61*); a na strani XCVIII zanimiva crkva sv. Petra staroga u Zadru po Smiriću. Na str. CV po izvješću čuvara Glavinića u Zadru veli se, da je ondje pri trgu sv. Šimuna prigodom izkapanja za gradske potrebe nadjena cigla sa pečatom, četvero glasti kamen sa važnim nadpisom, oltar sa dvie glave i dva polustupa sa oboje strane velikoga spomenika, te se gatalo, da je to triumfalni luk. Mi smo sve to vidili, te se čudili liepoti toga velevažnoga spomenika, a sad čujemo da je zasut bio. Na prolazku kući predlagali smo, da se van izvadi, i u istom obliku, možda i na istom trgu, postavi. Ono je prosti vandalizam; te ufamo, da će centralni odbor u Beču naložiti, da se iznova odkopa, i na sgodnom tlu namjesti. — Napokon po izvještajih g. Bulića čuvara u Spljetu riše se u velikih crtah uspjeh do sada postignut u izkapanju kršćanskoga hrama u Solinu, navlastito o obretu nadpisa od god. 431 po Is., koj je od velike važnosti za opredieljenje dobe one veličanstvene sgrade

La zecca de' patriarchi d' Aquileja. Studio di Alberto Puschi. Trieste 1884, p. 63 in 8. — Akoprem su se mnogi do sada bavili opisivanjem oglejske kovnice, medju kojimi bez dvojbe prvo mjesto drže Dr. Luschin i C. Kunz, ništa ne manje ova radnja g. Puschia, ravnatelja gradskog tršćanskoga muzeja, doći će veoma dobro u pomoć svim ljubiteljem sredovječne numismatike, pošto ova ne samo izcerpljuje dosadašnji rad o ovom predmetu, da li ga u mnogom izpunjuje, te ga obogaćuje priloženjem opisa i tršćanskih novaca

Predstavivši u pregledu razvoj patrijarkove moći do 12 stoljeća, pisac izpituje, kada su patrijarke počeli kovati svoj novac i po kom pravu. Njeki misle, da je g. 1028 Konrad II patrijarki Poponu podjelio to pravo, kakovo su već tada uživali Solnogradski nadbiskup i biskupi Auguste i Frisinge, dočim po drugih bio bi jim ga dao stoprv Fridrik II. Pulschi pako veli po Kunzu, da su oglejski patrijarke po primjeru nekujih italijanskih obćina sami si to pravo prisvojili po svoj prilici poslie mira u Kostnici (1183). I jamačno u ovo doba i prvi dinari, na kojih se čita samo *Aquileja*.¹ Iztražujući nadalje, po kom su sustavu patrijarke svoj novac kovali, nalazi, da su ga kovali po sustavu mletačkom, t. j. po kolonskom marku, po kom su i Mletčani uz malu razliku svoj novac kovali (233.682 gr.). Kovalo se s prva u Ogleju, u Videnu, u Čedadu i u Glimoni, kadkada i van zemlje; kašnje izključivo u Videnu. Pravo kovanja davalo se u najam uz pogodbu, u kojoj bi se opredielilo vrieme te povlasti, težina i smješa novaca, i korist za vlastodavca. Ovaj je pako u tom poslu svoju vlast obavljao putem svoga namjestnika za kovanje novca, komu su podčinjeni bili kušar i čuvar. Kušar pazio je na smješiu i na broj otiskanih dinara

¹ Isti misli, da je patrijarka Gottofred (1182—99) s prva kovao dinare u Frisingi sa ERIACEN Ɔ102 a poslie god. 1195 sa imenom svoje biskupije, u ostalom slične solnogradskim.

po marku, a čuvar je pravio i spremao kovničko orudje; namjestnik je pako oba nadzirao, te dozvoljavao, da se izkovani novac u tečaj postavi. U koliko je korist rasla za vladaoca, u toliko je i smješa gora postajala; tako da g. 1355 Mletčani moradoše baciti u progon radi zločeste smješe frižačke i oglejske dinare.

Oglejski novci bili su dvoje vrsti, t. j. srebrni *dinari* i bakreni *maleni* (rečeni *veronesi*, *bagattini*). Dinar dielio se je na 12 malenih, 0.25 gr. do 0.60 težkih. Ove prvi dade kovati Grgur. Jedini Bertrand činio je kovati i poludinare i dvostruke dinare. Težina i smješa dinara oglejskih padala je postupno kao što i u frižačkih. S prva kovalo se je od marka finoga srebra 200 frižačkih dinara, zatim 240, a napokon 272. Tako se može reći i od oglejskih, od kojih dapače u zadnje doba od marka vadilo se je do 420 i više. Dinari sami, koji nisu mogli biti svi isti radi manjkava orudja, težili su prvo i više od 1.20 gr., dočim su kašnje pali i na manje od 0.70.¹ Brojilo se i na *solde*, *litre*, *marke* i *marke ad usum Curiae*.

Zatim prelazi Puschi na opis samih novaca. Najprije opisuje dinare bez nadpisa, te dinare sa slovom A, kašnje AQVILEGIA. Sliede oni sa GO (Gottifredo) i sa $\frac{PI}{LI}$ (Pellegrino II). Ovi bili bi kovani u Frisingi a za

porabu oglejskih patrijarka. Gotfrid bio bi dakle prvi, koj je kovao novce sa svojim imenom. Prvi pako, koj je svoje novce u Ogleju kovao, bio bi patrijark Volchero (1204—18), komu pripisuje Kunz i novac bez njegovog imena a s nadpisom AQVILEGIA·P, dočim ga Luschin daje Pelegrinu II. Sliedi Puschi opisivati novce i ostalih patrijarka naimo do g. 1420, kadno presta rad i ove kovnice. U isto doba kad i patrijarke kovali su po njihovom primjeru i bez dozvole svoje novce i tršćanski biskupi, koje uzgredno Puschi opisuje.

Dva sarkofaga, Ivana Ravenjanina i Lovre Dalmatinca, spljetskih nadbiskupa. Napisao Fr. Bulić, gimn. prof. U Zadru 1882—1884, str. 114. — Imajući se porušiti erkva sv. Matije u Spljetu, da se otvori vidik na stolnu, koja se popravlja i osamljuje, dne 1 listopada 1881 iz one prve budu smješćena u krstionicu sv. Ivana dva sarkofaga, u jednom od kojih ležahu ostanci prvog nadbiskupa spljetskoga Ivana Ravenjanina († g. 680) a u drugom oni Lovrinca isto tako spljetskoga nadb. († g. 1097). Ovom prilikom budu ti sarkofagi otvoreni, i od nadležne oblasti odaslan odbor, da prosudi stanje lješina, i u zapisniku o njih svoje mnijenje izrazi. Kad eto u sarkofagu Lovrinu ostanci dvaju lješina, od kojih jedna slabo a

¹ Po Puschiu denari prvih patrijarka težili su više od frisačkih. »Una marca di quelli senza il nome del principe corrisponde a circa gr. 184, ed una di quelli di Bertoldo a circa gr. 180. Però pare, che per titolo essi sieno inferiori a' veri frisacensi. Ne' denari di Gregorio di Montelongo distinti nel rovescio per un giglio e quattro rosette il prof. Luschin riscontrò 0.833 di fino, e pesando una marca (160 denari) gr. 156 potremo valutare il metallo nobile a gr. 130 e stimare a 235 i pezzi ricavati da un marco di argento puro. In quelli dello stesso patriarca coll' aquila il titolo ascende a 0.847, ma il peso di un marco numerico a gr. 150.72 cioè a gr. 134.2 di fino. Il tipo di Raimondo con la torre battuto nel 1274 non ha se non un titolo di 0.820; ma pesando una marca gr. 156.4, abbiamo in essa gr. 128 di fino; sicchè da un marco di argento puro si saranno ottenuti oltre 290 denari (Luschin).«

druga vrlo dobro sačuvana. Većina odbora ni časka neokleva odsjeći na prosto, da je ova zadnja, dobro sačuvana, Lovrina lješina, a oni ostanci od druge lješine da su unešeni bili g. 1700, jer i ove godine prigodom popravka iste crkve sv. Matije bjahu isti sarkofagi otvoreni. O tom prvom otvaranju onih sarkofaga bje kašnje t. j. g. 1724 zapisnik sastavljen na temelju izpovjesti onda prisutnih svjedoka, a u tom zapisniku ni sloveca o dvostrukoj lješini u Lovrinu sarkofagu, ili da su onom prilikom koje kosti unj unešene. Gosp. prof. Fr. Bulić, koj se tada u Spljetu desio te kao član istoga odbora u tu razsudbu učestvovao i sve budno motrio, pratio i razglabao, neprista na odborovo mnjenje glede Lovrine lješine, dapače na temelju valjanih razloga izjavi, da je u Lovrin sarkofag i to poslije g. 1700 neki drugi nadbiskup, vjerojatno Dinarić († 1764), položen bio, a one kosti uz ovoga nadjene, da su ostanci Lovrini. Ovo njegovo mnjenje malo kašnje na svietlo iznese Katolička Dalmacija (u podlistku br. 62—72). Odgovori mu do mala u istom listu član istog odbora spljetski kanonik Ivan Dević, no bahato, uvriedljivo, a tako površno, da mu glavni razlog to, što on kao kanonik i župnik spljetski *ima pravo* te mu i *mogućnost* ovaj predmet ponajbolje znati i tumačiti. Beata simplicitas! Na te priesne budalastine odvrati Bulić triezno a jezgrovito; odbi uvriede pristojno, te novimi dokazi iz gledišta poviestničkoga i fiziologičkoga sve bolje svoje mnjenje podkriepi. Buduć se međjutim u tu polemiku uplelo i naredbeničtvo spljetske biskupije, Bulić stavi se na to, da se razpra konačno rieši po vieštačkoj razsudbi odieće i drugih predmeta našastih ns onom podpuno sačuvanom tjelu u Lovrinu sarkofagu. U tu svrhu izprosi od biskupa one predmete, i posla jih najprije u Rim, gdje se ustručavali sud odsjeći, a zatim u Beč odboru za iztraživanje i sačuvanje starina. Ovaj odredi namah strukovnjake, da stvar prouče i sud izreku. Ovi dakle uslied svestranoga i točnoga izvida odsudiše, da mal ne svi oni predmeti nadjeni na podpunoj lješini u Lovrinom sarkofagu potiču iz konca XIV ili iz početka XV stoljeća, barem da nisu stariji. Tim bude sve bolje utvrđeno mnjenje Bulićevo, da ono celovito tjelo nadjeno u Lovrinom sarkofagu bje ondje kašnje unešeno, a da su ostanci Lovrini ona lubanja i kosti, što bjaše nadjeno do onoga tjela u istom sarkofagu. Sve ovo je na dugo i strukovno razloženo u ovoj radnji g. Bulića.

Od istoga imamo liep prievod od dvaju govora slavno poznatoga prof. Alojza vit. Hausera, izdan u Spljetu g. 1884 pod naslovom: *Spljet i rimski spomenici Dalmacije*. — *Popravljenje stolne crkve u Spljetu*.

Il governatore d' armi della corti di Napoli a Ragusa. — Iz ove razprave veoma zanimive gosp. prof. I. Jelčića, naposeb otiskane iz *Giornale degli Eruditi e dei Curiosi. Padova 1884. IV. p. 161*, jasno razabiremo, da je dubrovačka republika sama zamolila napuljski dvor, neka joj podjeli za upravitelja njezine vojne sile osobu za to sposobnu; da je isti dvor rado tu molbu prihvatio namjerom ipak da tu osobu glavno rabi za svoje političke svrhe; da je ova pako toga radi republiki vele često i te kako dosadjivala; te napokon da je republika svom dušom, akoprem badava, nastojala, da je se rieši.

Secrets d' etat de Venise. *Documents extraits, notices et etudes servant a eclaircir les rapports de la seigneurie avec le Grecs, les Slaves*

et la Porte Ottomane a la fin du XV et au XVI siècle par Vladimir Lamansky. Saint-Petersbourg 1884. 1066 strana u velikoj osmini. — Slavno poznati sveučil. profesor u Petrogradu V. Lamansky, proučivajući god. 1868 – 69 u Mletcih, t. j. u državnom arhivu, u knjižnici sv. Marka, u Kororovu muzeju i u arhivu obitelji Donà uskočko doba i stanje Dalmacije i Istre od XV do XVII stoljeća, svrati svoju pozornost i na spise vjeća Desetorice, te tu nadje neprocijenjeno blago do sada mal ne sasvim nepoznato. Lamansky razredio je svoje mletačke listine u tri snopa. Prvi (str. 1 – 154) sadržaje one listine, koje se odnose na razbojstva politička u Mletcih (od g. 1415—1768). Drugi (str. 155—544) donosi iste vrsti listina u prvom snopu izostavljenih, ili koje se bave tuđim kovarstvom u Mletcih ali bez službenog znanja mletačke vlade, ili koje službeno pripoviedaju o sumljivih smrtilih, u kojih su vjerojatno i Mletčani sudjelovali, ili koje spominju politička razbojstva snovana u isto doba od Mletčana i od drugih, ili se odnose na tako zvano iztočno pitanje u koliko se u tom razbojstvo rabilo. K ovomu drugomu priložio je Lamansky dvie svoje vješto izradjene razprave. U prvoj sakupio je sve pokušaje umorstva na Pape od X do početka XVII vieka; u drugoj razbojstva, koja su se istodobno izvela u ostaloj Europi. Treći pako snop (str. 545—834) dieli na dvie strane. U prvoj oštroumno izpituje spomenike, a u drugoj na njihovu temelju mudro razlaže o raznorodnih živaljih mletačke republike, o zloporabah u upravi mletačkoga pomorstva XVI stoljeća, i o velikodušju iste uprave u iztočnih njezinih državah. Tu pregled stanja svih grana ondašnjeg mletačkoga vladanja. U tom se odveć malo govori o Dalmaciji, daleko više o Grecih, koji su tada i više važili u očijuh Mletčana. Dalmacija bjaše već od prije po Lamanskom podosta proučena „il suffit, veli on, de mentionner le ouvrages de Lucius, de Fariati et les récentes publications de l' Académie slave d' Agram contenant les travaux de l' abbé Ljubić que l' on pourrait à juste titre appeler le Muratori de la Dalmatie“.¹

Ovo krasno djelo Lamanskovo ne samo je od neprocienljive vrijednosti za sveobću poviest, pošto razsvietljuje mnogo zamašnih čina visoke politike, koji su do sada ležali duboko zakopani u stoljetnoj tami, dali za našu osobito, pošto u njem u izobilju izabrana gradiva za naše ondašnje doba.

L' empereur Étienne Douchan de Serbie et la péninsule balkanique au XIV. siècle, par M. Émile de Borchgnave membre de l' académie royale de Belgique. *Bruxelles 1884.* — Razprava od 60 strana, ali je ovo samo *programme d' un travail plus vastes*, koje željno očekujemo. A da je pisac dobro upućen o prošlosti naroda balkanskoga poluotoka, i da u svojih izpitivanjih nepristrasno teži samo za istinom

¹ Ovakove zasluzbe mi si jamačno neprisivajamo. Ali bili bi joj se bar donekle možda približili, da nam je moguće bilo od nas sakupljeno velikim troškom i trudom ogromno gradivo za našu povjest na svietlo dati. Tim bi bilo već davno izašlo na vidjelo i mnogo toga, što u ovoj knjizi dolazi sada kao novo; pošto dosadašnje naše izdanje *Listina* dosiže jedva do god. 1419. izuzmeš li tri knjige *Commissiones et Relationes*, koje su jedva prvi kamenčići ogromne sgrade. Ovako sve gnje u spremki, da se napokon drugi, kao što često biva, s njim okoristi i okiti. I ovo znak vremena!

i pravicom, svjedokom su nam očitim ove prve veoma znamenite njegove rieči: „L'histoire des peuples de la Péninsule balkanique a été généralement confondue jusqu' à nos jours avec celle de l' empire de Byzance. On ne l' a guère dégagée plus tard de celle de l' empire ottoman. La science a éclairci les origines des habitans de la Péninsule, sans faire connaître leurs destinées distinctes. Leurs congénères slaves s' en sont occupés, mais les résultats de leurs travaux sont presque ignorés de l' Europe occidentale. On ne pourra indéfiniment se dispenser de les interroger sur leur passé et, si l' enquête est favorable, de leur donner dans l' enseignement de l' histoire générale une place équivalente à celle qu' ils ont conquise dans la politique“. A da svoje mnjenje opravda, te otu iztragu sam započme, pisac se stavlja da izpita i riše doba cara Dušana jamačno vriedna, da si jih obća poviest prisvoji. Oslanjajući se na poviestničke izvore, opisuje on sgođe Dušanova vladanja tako vješto i zanimivo, da nepušćaš rado knjige iz ruku, dok ju cilu neizčitaš. Mi se liepo zahvaljujemo ovomu novomu iz zapadnoga svieta slavnomu borcu za jugoslavensko pravo na polju sveobće poviesti, te mu i čestitamo na sjajnom uspiehu. U isto doba smiemo ga opomenuti, neka se u traženju istine nepušća bud kako i od koga od nje svesti. Na pr. ona puka neistina na str. 40 *la Bosnie, cette terre serbe par excellence*, jamačno se ondje uvriežila putem sebičnog upliva nepozvana gosta, pošto je poznato *lippis atque tonsoribus*, i bez oprieke bud od kuda, da je dobar dio Bosne za mnoga stoljeća Hrvatskoj pripadao, i da je još danas čisto hrvatski, a ostalo da je od braće Srba i Hrvata već od davna u zajednici naseljeno.

Le rive dell' Adriatico e il Montenero di Carlo Iriarte, illustrato da 261 incisione e 2 carte. — Milano, fratelli Treves, editori 1883. Na malom listu, 575 strana. — U kratkom uvodu smije reći i to, da je iztočni dio obale jadranskog mora još uvijek *terra incognita*, dočim opisi i putopisi toga kraja do sada tiskom priobćeni, sastavljaju jamačno liepu knjižnicu. U ostalom i kod njega iste mane kao i kod drugih stranaca, koji, proputujući letom naše krajeve, misle, da su za ono malo časaka njihova boravka medj nami, sve razvidili i proučili. S toga i ova radnja uz posvemašnu površnost i suhoparnost pogrieškami jako obiluje. I slike su često nedostatne i zlo izvedene. A ipak je sve to zaodjenuto uzornim biva sjajnim ruhom, tako da je uprav žaliti na znatni trošak za to tiskanje uložen.

Die Serben im südlichen Ungarn, in Dalmatien, Bosnien und in der Herzegovina von Theodor Ritter Stefanović Vilovsky. Wien 1884. — Što smo na drugom mjestu predvidjeli, to se i obistinilo. Ova je radnja izpod svake kritike. G. Stefanović nabrao je silu toga iz svakojakih, samo ne valjanih knjiga, i skrpao nakazu, kojoj jedva para. Bud dosti ovaj ulomak (str. 199): „Von den vielen Dichtern, welche in slavischer Sprache dichteten, sind fünf Edelleute aus Spalato zu erwähnen und zwar von 1450—1530 Marko Marulić, Jerolim Popalić (sic), Jero Martinčić (sic), Nikola Matulić und Fr. Božović (sic), welchen sich noch der reiche Ragusaner Hanibal Lucić zugesellt, der sich besonders durch Liebeslieder und das Drama „die Slavyn“ hervorgethan hat . . . Den Uebergang zur eigentlichen classischen Dichtung bilden zwei ragusanische Dichter

Namens Banjin (sic) und Zlatarić“. A da ju okruni na str. 249 govoreć sasvim ozbiljno o *Srpskom listu* Save Bjeladinovića, kaže: *sehr gut redigirt*.

Крмчија Савинска. — Pod ovim naslovom izdao je prošle g. u Zadru g. Dr. Nikodim Milaš arhimandrit opis jednog velevažnog rukopisa napisana u starosrpskom jeziku, sadržavajuća kanonički sbornik (nomokanon) pravoslavne crkve. Zove ga po vrlo Dučiću Krmčijom (od *Krmilo, Krman*) Savinskom, jer se taj rukopis sada čuva u manastiru *Savina* u Kotorskom zalivu blizu Herceg-Novoga. Pisan je na hartiji vel. formata, veoma liepo, u 396 listova. Nezna se pravo, od koga je prepis, i kada se obavio. Zna se samo, da je mitropolit hercegovački Silvester god. 1603 darovao ovaj rukopis crkvi Uspenija Bogorodice u manastir Trebinjski (Tvrdoš), odakle je koncem XVII stoljeća prošao u manastir Savinski. Drži se, da je prevod ovoga sbornika sa grčkoga u starosrpski jezik djelo sv. Save. Do sada poznato je bilo šest takovih krmčija, Ilovička (1262), Rjazanska (1284), Raška (1305), Sarajevska (iz XIV stoljeća), Lavovska (1599) i Moračka (1613), te je Savinska u tom broju sedma. Prva je sada u knjižnici naše akademije znanosti, a opisali su ju I. Sreznjevski i Jagić (Zapis. XXII). Drugu su spomenuli mnogi, ali ju slabo opisali; no iz nje potiče prvo izdanje ovoga sbornika učinjeno u Rusiji. Treću opisa pomenuti Sreznjevski (Starine III), a šestu g. arhim. Nik. Dučić (Glasnik VIII). Sve su pako među sobom podpuno jednake i jedne vrsti. G. Milaš, opisujući Savinsku, za usporedjenje služio se je pečatanom krmčijom 1787 godine, imajući još pred očima pomenute opise Ilovičke, Raške i Moračke, a to obavlja veoma savjestno, točno i učeno.

Die Serbokroaten der Adriatischen Küstenländer. *Anthropologische Studie von Dr. A. Weisbach, k. k. Stubarzt und Direktor des k. u. k. öster.-ung. Nat.-Spitales zu Constantinopel. Mit 1 Tafel. Berlin 1884, S. 77, in 4-o, Preis 1.80.* — Opisuje svestrano sadašnje Srbohrvate iz antropologičkoga gledišta u koliko je imao prilike s njimi se upoznati u carigradskoj bolnici. Uprav originalna misao! Jeda li pako oni svi bhaju čisto hrvatsko-srpske krvi te zastupati mogli sve slojeve našega naroda, a navlastito one, gdje se srbsko-hrvatska krv čistija sačuvala, to će on najbolje znati, a mi dvojimo. U svakom slučaju ova razprava, na prosto pretiskana iz dobro poznatoga lista „Zeitschrift für Ethnologie 1884 Suppl.“, te od male nam koristi za proučavanje naše predhist. dobe, košta ne manje od 1 for. 80 novč.

Droben spisak Truberjev. — Pod ovim naslovom izdao je gosp. prof. M. Valjavec u „Letopis Matice Slovenske za leto 1882 in 1883 u Ljubljani 1883 str. 55“ jedan mali spis: *Enu molitev tih keršcenikov, kir so za volo te prave vere v Jezusa Kristusa pregnani*. Taj spis nadje g. prof. S. Ljubić već davno u Marciani, prepisa ga i prepis preda gosp. Valjavecu, slovenskom filologu u Zagrebu, da mu uvod sastavi i da se izdade u *Starinah* jugosl. akademije. Pošto podpis na njem bjaše Vergerius, pravo se misliti moglo, da je iz Vergerijeva pera potekao, dočim g. Valjavec po Kopitaru misli, da je Truberov. Važan je za staroslovensku književnost i jezik.

Biografija di Maria Seleben de Cattani per Giacomo Chiu-dina. *Spalato 1884.* — Slavno poznati g. pisac sapliće krasni vienac na grobu ove naše velevredne domorodkinje, koja si znala liepi glas pribaviti navlastito medju prirodoslovci, pošto se prirodoslovjem strastveno bavila, i u njem sjajno uspjevala.

Antun Konstantin vit. Matas, svećenik, ravnatelj c. kr. velike gimnazije u Dubrovniku, povjerenik hrv. ark. društva i nar. zem. muzeja i t. d., preminuo je u Spljetu početkom listopada poslie dugotrajne i teške bolesti u najljepšem cvietu muževne snage. Na historičkom polju, na kom je neprestance radio kao izučeni strukovnjak, bjaše si stekao liepo ime i izvan domovine. Više je znanstvenih razprava na svietlo dao, te je i mnogo krat i naš list učenimi sastavci ukrasio. Kao odlična i značajna rodoljuba znao ga pako i onaj u nas, koj ga i lično poznao nije. Laka mu zemljica!

Старинар. Бр. 2. — 1. Откопавања у Костолцу (наставак) од М. Валтровића. — 2. Споменнице о узећу Београда од Турака године 1688, 1717 и 1789, (наставак) од Хуга Вајферта. — 3. Дукљанинова Прапратна, од Љуб. Ј-ћа. — 4. Старосрпски натпис у Попову пољу, у Херцеговини, од Вида Вулетић-Вукасовића. — 5. Редак дубровачки бакрен новац, фолар, из XV века, од М. Валтровића.* — 6. Дописи. — 7. Разне вести. — Са 2 фототиписане и 1 литографисаном таблицом. — **Бр. 3.** — 1. Откопавања у Костолцу (наставак) од М. Валтровића. — 2. Споменнице о узећу Београда од Турака год. 1688, 1717 и 1789 (свршетак), од Хуга Вајферта. — 3. Запон хумског кнеза Петра, од Љуб. Ковачевића. — 4. Разне вести. — Са 2 фототиписане таблице.

Glasoviti učenjaci, koji su prošlih praznika posjetili i proučavali sbirke našeg arkeol. muzeja: — Aleksander Bertrand, ravnatelj muzeja narodnih starina u Parizu (St. Germain-en-Laye); — Dr. O. Hirschfeld, profesor arkeologije na bečkom sveučilištu; — Dr. Robert Schneider, čuvar kod dvorske sbirke starina i numis. kabineta u Beču; — Dr. I. Hampel, ravnatelj arkeolog. odjela zem. muzeja u Budimpešti; — Ingvald Undset, muzeal. čuvar u Kristianiji (Norvegija).

Naredba o čuvanju grobnica iz predhistoričkog doba. — U interesu naučnog izpitivanja izdala je carska nemačka vlada ne davno naredbu, po koj se svi brežulci sa grobnicama iz predhistoričkog doba imaju čuvati, pa bili oni na državnoj ili obćinskoj zemlji. Zahtjeva li upotreba kojeg zemljišta, da se grobnice razkopaju i dignu, onda se to ne smie činiti bez naročitog dopuštenje vlade (Старинар).

* G. Valtrović u ovom opisu sledi tvrdo stope g. Norb. Dechanta, a nije mu poznata naša radnja u Radu (XVI, 198—216) izdana pod naslovom: „O dubrovačkoj kovnici s obzirom na razpravu prof. N. Dechanta: *Die Münzen der Republik Ragusa. Numismatische Zeitschrift, herausgegeben und redigirt von Chr. W. Huber. Jahrg. 1870, S. 87—211*“. Opazit nam je, da novac bosan. bana Stjepana kovan u Dubrovniku (Стар. I. 32) bjaše već izdan u našem Viestniku 1880, s. 29 od prof. Brunšmida po nejasnom komadu gimn. sbirke u Vinkovcih.